

10. George Orwell – Farma zvířat

Autor

- **Rodné jméno:** Eric Arthur Blair
- **Pseudonym:** George Orwell (zvolil podle řeky Orwell v Suffolku)
- **Narození:** 25. června 1903, Motihari, Britská Indie
- **Profesní dráha:**
  - **1922–1927:** Policista u Imperial Police v Barmě – přímá zkušenost s koloniální byrokracií a útlakem
  - **1936–1937:** Bojovník v občanské válce ve Španělsku na straně republikánů – zklamání z politických čistek
  - **1941–1943:** Rozhlasový úředník v BBC – psaní a úprava zpravodajských pořadů
- **Literární a publicistická činnost:**
  - Eseje a reportáže: *Down and Out in Paris and London* (1933), *Homage to Catalonia* (1938), *The Road to Wigan Pier* (1937)
  - Novinové a časopisecké články pro *Tribune*, *New Statesman* aj.
  - Romány: před 1984 proslul především alegorií Stalinovy diktatury *Farma zvířat* (1945)
- **Politické postoje:**
  - Demokratický socialista, odmítal jak komunismus Moskvy, tak fašismus
  - Ostrá kritika totalitních režimů a manipulace masmédií
- **Úmrtí:** 21. ledna 1950 v Londýně na tuberkulózu
- **Politické a literární zázemí**
  - Ostře kritický vůči totalitarismu (zejména Stalinův SSSR) i fašismu ve 30. až 40. letech
  - Zformován zkušenostmi z Barmy, Španělska a BBC; věřil v etické psaní jako nástroj sociální změny

Děj

Příběh se odehrává na nevelké farmě, kterou vlastní pan Jones. Na farmě má psy, kočku, prasata, ovce, krávy, koně, osla, slepice, krysy, holuby, kozy a kachny. Jednoho dne se pan Jones opil a zapomněl zvířata zavírat. Ta se sešla ve stodole a prase Major vyprávělo o revoluci, která jednou přijde. Naučil zvířata zpívat píseň „Zvířata Anglie“.

Za několik dní zemřel, ale po jeho smrti se zvířata vzbouřila a vyhnala pana Jonese. Bylo to o Svatojánské noci poté, co jim opilý pan Jones nedal nažrat. Tím začala revoluce. Potom prasata oznámila, že umějí psát a číst díky vyhozeným slabikářům a že přejmenují Panskou farmu na Farmu zvířat a napsala na stodolu sedm přikázání, která zní asi takto:

Každý, kdo chodí po dvou nohách, je nepřítel

Každý, kdo chodí po čtyřech nohách nebo má křídla, je přítel

Žádné zvíře nebude chodit oblečené

Žádné zvíře nebude spát v posteli

Žádné zvíře nebude pít alkohol

Žádné zvíře nezabije jiné zvíře

Všechna zvířata jsou si rovna

Ovce si to nedokázaly zapamatovat, a tak je prasata musela naučit jednodušší přikázání, které znělo: 4 nohy dobré, 2 nohy špatné.

Potom se zvířata pustila do prací na statku. Prasata se díky svojí inteligenci ujala vedoucích pozic. Vše jim začalo jít mnohem lépe než dříve. Podařilo se jim také v bitvě u kravína odrazit první útok lidí.

Za čas se narodila štěňata, ale hned po odkojení si je vzalo prase Napoleon na výchovu. Takhle to šlo dál, až další prase, Kuliš, vytvořilo náskres větrného mlýna. Napoleon byl proti už od začátku, ale Kuliš měl navrch. Když měl náskres hotový, na pravidelném nedělním shromáždění mělo dojít k hlasování o jeho stavbě. Kulišovo nadšení zvířata uchvátilo, avšak před zahájením hlasování Napoleon náhle přivolal devět psů – dorostlých převychovaných štěňat – a vyhnal Kuliše z farmy pryč.

Zvířatům se to nelíbilo, ale bála se psů, a tak nic neříkala. Poté Napoleon rozhodl, že se mlýn začne stavět. Stavba byla obtížná, ale zvířata dělala, co mohla. Téměř dokončený mlýn shodila vichřice. Napoleon však prohlásil, že viníkem je Kuliš, který se uchýlil na sousední farmu a organizuje sabotáže. Následně byly veškeré nezdary přičítány Kulišovi. Řada zvířat byla obviněna ze spolupráce s ním a odsouzena k smrti.

Napoleonův pomocník, prase Pištík, měnil postupně přikázání. Upravená přikázání zněla asi takto: - Žádné zvíře nebude pít alkohol přes míru - Žádné zvíře nebude spát v posteli s povlečením - Žádné zvíře nezabije jiné zvíře bez důvodu - Všechna zvířata jsou si rovna, ale některá jsou si rovnější

Ovčí fráze po úpravě: 4 nohy dobré, 2 nohy lepší

Zvířatům to připadalo divné, ale Pištík jim říkal, že se pletou, že mají špatnou paměť. Nakonec zvířata uznala, že má pravdu. Mezitím došlo k dalšímu útoku lidí, při němž byl opět zničen téměř hotový mlýn.

Prasata postupně soustřeďovala větší a větší moc, až nakonec vládla v čele s diktátorem Napoleonem stejně přísně jako lidé. Přeúčila ovce jejich příkázání na: 4 nohy dobré, 2 lepší a začala chodit po dvou. Sedm příkázání nakonec změnila v jedno: Všechna zvířata jsou si rovna, ale některá jsou si rovnější.

Příběh vrcholí hostinou, na které jsou společně prasata a lidé – delegace sousedních farmářů. Zvířata hostinu sklesle pozorují oknem. Lidé obdivují přísný režim, jaký prasata ostatním zvířatům nastolila a Napoleon slavnostně oznamuje přejmenování Farmy zvířat na Panskou farmu. Zvířata shledávají, že již nelze odlišit prasata od lidí.

Tak autor uzavírá dějinný cyklus diktatura-revoluce-diktatura.

O dílu

Žánr a vydání

- **Typ díla:** alegorická novela / báj o zvířatech
- **Originální název:** *Animal Farm: A Fairy Story*
- **První vydání:** 17. srpna 1945, Secker & Warburg, Londýn
- **České vydání:** první překlad vyšel 1947–1948, dnes běžně pod názvem *Farma zvířat*

Prostředí a čas

- **Místo děje:** Manor Farm (po převzetí “Farma zvířat”) – typická anglická statkářská usedlost
- **Čas:** neurčené meziválečné období 20. století, narážka na události kolem Ruské revoluce a Stalinovy éry

Hlavní postavy (zvířecí představitelé)

- **Old Major (Starý major):** moudrá prasečí hlava, inspiruje zvířata myšlenkou vzpoury
- **Napoleon:** pragmatické prase, jež po vzpouře získá absolutní moc
- **Snowball (Sněžka):** idealistické prase, rival Napoleona, později vyloučen
- **Squealer (Tlampač):** mistr propagandy, obrací a přepisuje pravidla farmy
- **Boxer (Bůřer):** věrný tažný kůň, symbol pracující třídy (“I will work harder”)
- **Mollie:** privilegovaná kobyłka, symbol buržoazie, zdrhne za město
- **Benjamin:** stárec osel, skeptik a pozorovatel, málokdy se vyjadřuje
- **Mr. Jones:** člověk–statkář, zosobňuje svrhávanou starou vládu

Témata a motivy

- **Korupce moci:** vzestup Napoleona od spoluvůdce k diktátorovi
- **Propaganda a manipulace:** role “Tlampače” ve zkreslování pravdy a výkladu historie
- **Falešná rovnost:** znění Devíti příkázání (“Všechna zvířata jsou si rovna, ale některá jsou si rovnější”)
- **S besídka revoluce:** iluze svobody vs. realita totalitarismu
- **Podřízenost a vzdor:** kontrast mezi nezištnou loajalitou Boxera a těmi, kdo farmu opustí

Stylistické prostředky

- **Fabulní rámec:** zvířata a jejich chování odrážejí lidskou společnost
- **Jednoduchý, přímočarý jazyk:** působí jako pohádka, což ostře kontrastuje s temným poselstvím
- **Ironie a satira:** hravě odhaluje absurditu ideologií a mechanismy diktatury

Symbolika

- **Farma:** celý Sovětský svaz nebo jakýkoli totalitní stát
- **Prasata:** vůdčí elita (Lenin, Stalin a jejich pobočníci)
- **Boxer:** dělnická třída; jeho osud varuje před vykořisťováním
- **Mlýnské kolo:** projekt industrializace a kolektivní práce s prázdnou nadějí

Narativní perspektiva

- **Vševědoucí vypravěč:** třetí osoba, která objektivně sleduje proměnu farmy i jednotlivých zvířat

Historický význam a dopad

- **Politická alegorie:** ostrá kritika stalinského režimu a zrad revolučních ideálů
- **Kánon světové literatury:** základní četba na středních školách; často citovaná dětská próza s dospělou hloubkou
- **Kulturní vliv:** fráze “rovnější” vnikla do běžné řeči jako výraz cynické nerovnosti

Adaptace

- **Film 1954:** britská animovaná verze (Halas & Batchelor)
- **Televizní film 1999:** hraná adaptace s hlasy Kelseeho Grammera, Patricka Stewarta aj.
- **Divadelní inscenace:** četné verze po celém světě, často využívající masky a loutky
- **Rozhlas a audioknihy:** pravidelné dramatizace i čtené verze

Proč *Farmu zvířat* číst dnes?

- Nadčasové varování před zneužitím revolučních ideálů
- Ukázka, jak propaganda dokáže změnit význam slov i hodnot
- Studijní pomůcka k porozumění totalitním režimům a mechanismům moci